

1898 г. в годичном заседании Общества невропатологов и психиатров при Императорском Казанском Университете. – Казань, 1898; *Воротынский Б.И.* Психофизические особенности преступника-дегенерата: Вступительная лекция в курс судебной психопатологии. – Казань, 1900.

10. *Чубинский М.П.* Мотив преступной деятельности и его значение в уголовном праве. – Ярославль, 1900.

11. *Фельдштейн Г.С.* Учение о формах вины в уголовном праве. – М., 1902.

12. *Киселев А.Д.* Психологическое основание уголовной ответственности. – Х., 1903.

13. *Петражицкий Л.* Введение в изучение права и нравственности. – СПб., 1908. – Ч. II: Психологические основы теории нравственности и права.

14. *Сурский (Исаев) М.М.* Социологическая школа в уголовном праве как защитница интересов господствующих классов // Проблема преступности. – К., 1924. – С. 103-106.

Надійшла до редакції 30.11.2011

Г.В. Кириченко

викладач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.85/57

ЗАПОБІГАННЯ НЕТИПОВИМ СПОСОБАМ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИКІВ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

У статті розглянуто проблему запобігання правоохоронними органами нетиповим способам контрабанди наркотичних засобів та проаналізовано методи, які можуть використовувати суб'єкти правоохоронних органів під час виявлення контрабандних перевезень.

Ключові слова: *наркотичні засоби, контрабанда наркотичних засобів, виявлення контрабандних перевезень, правоохоронні органи, митний контроль, аутріч-роботи.*

Рассматриваются нетипичные способы контрабанды наркотических веществ и анализируются методы, которые могут использовать субъекты правоохранительных органов во время выявления контрабандных перевозок.

Ключевые слова: *наркотические вещества, контрабанда наркотических веществ, выявление контрабандных перевозок, таможенный контроль, правоохранительные органы, аутрич-работы*

The article is devoted to the analysis of the situation in the sphere of counteraction drugs smuggling and prevention of offtype methods of contraband goods of narcotic through the state boundary of Ukraine. Methods which can use subjects of law enforcement authorities during the exposure of contraband transportations are also analysed.

Keywords: *narcotic facilities, contraband goods of narcotic facilities, exposure of contraband transportations, law enforcement authorities, custom control, outreach-works.*

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації наркобізнесу не змогли обійти терени України. Територія нашої держави не належить до місць широкомасштабного виробництва наркотиків, хоча, наприклад, макова соломка навіть експортується у значних об'ємах у Російську Федерацію. В Україні поки що не відбулося формування власної наркоманії як системи стійких корупційних зв'язків між кримінальними наркоугруповуваннями та представниками державної влади, але тенденції розвитку та поширення контрабанди наркотичних засобів сягнули вже великих розмірів.

Нині в Україні майже не існує жодного міста, вільного від наркотиків. Згідно з офіційними статистичними даними інформаційно-аналітичних матеріалів щодо незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів через митний кордон України, протягом 2010 р. митними органами виявлено 1189 фактів незаконного переміщення через кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (у 2009 р. – 1060 фактів) [8]. Особливо сильно уражена наркоманією Дніпропетровська область. І цей факт спонукає наркодилерів активно переправляти наркотики саме на територію нашої області, адже попит на зілля завжди знайдеться [2].

Працівниками правоохоронних органів увага приділялася переважно виявленню та перекриттю сталих каналів переміщення великих партій наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Але не слід забувати, що, перевозячи незаконно наркотики, контрабандисти часом вдаються до вчинків, що загрожують життю. Запобігання нетиповим способам контрабанди наркотиків є пріоритетним та актуальним не лише на сьогоднішній день, адже питання людського життя та здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю[3].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми запобігання нетиповим способам контрабанди наркотичних засобів завжди були в центрі уваги науковців і вчених у галузі кримінології, кримінального права та кримінального процесу і оперативно-розшукової діяльності. Про це свідчать роботи І.Г. Богатирьова, В.М. Тертишника, Д.Ю. Стригуна, І.М. Гриненка, Д.Е. Чувиріна, І.В. Смирнової, Л.Ф. Рогатих, Є.Г. Стрельченка, В.М. Шевчука, Ю. Ю. Малишева, А. А. Музики, М. І Хавронюка, А.І Долгової, Е.В. Расюка, С.О. Сороки, М.С. Хруппи, Р.М. Павленка, А.О. Габіані, Е.Г. Гасанова, Л.В. Раєцької та ін. Більшість вищезазначених авторів дотримуються думки, що рання профілактика є пріоритетним напрямком у запобіганні контрабанди наркотичних засобів. С.О. Сорока аргументує позицію щодо необхідності протидії контрабанді наркотичних засобів шляхом кримінально-правового заохочення. Л.В. Раєцька у своєму дисертаційному дослідженні пропонує звернути увагу та зосередитись на антинаркотичній рекламі. Безумовно, всі перелічені ме-

тоди можуть бути ефективними у боротьбі із контрабандою наркотиків. Але слід зазначити, що профілактичні методи не завжди можуть впливати на людей з «групи ризику», отже, існує потреба в знаходженні та удосконаленні інших методів запобігання контрабанді наркотичних засобів.

Відомо, що є люди, які занадто залежні від чиеїсь волі чи від чиеїсь думки. Саме такий тип людей має найбільший «попит» у злочинця, який навчився керувати свідомістю людини, знає її слабкі місця. Звичайно, є громадяни, які свідомо порушують закон. Але слід наголосити, що таких значно менше, ніж тих, які вимушені втягуються у злочинну діяльність через фізичну чи психологічну залежність.

У своїй діяльності контрабандисти часом вдаються до абсолютно абсурдних небезпечних вчинків. Бажання наживи дуже часто призводить до летальних наслідків, смерть «мула» – не новина, адже навряд чи будь-який спосіб контрабанди наркотиків можна назвати безпечним.

Останнім часом контрабандисти досить часто вдаються до так званого *внутрішньочеревного способу* приховування наркотичних засобів, тобто усередині людського тіла. Вони ковтають розфасований у герметичну упаковку (наприклад, презервативи, гумові рукавички) героїн. Для того щоб приховати від рентгену наркотичний вміст шлунка, «торпеди» загортають у вугляний папір. У цьому випадку дуже важливим для наркокур'єра є час, адже під загрозою життя, тому цей спосіб приховування використовується при здійсненні незаконних перевезень наркотичних засобів повітряним шляхом. Виявити наркотичні засоби при такому способі перевезення малоімовірно, але й перевезти велику кількість теж неможливо, тому його використовують для доставки дорогих наркотичних засобів (героїн, кокаїн) [12]. Хоча деякий досвід зарубіжних країн доводить, що далеко не завжди можна провозити внутрішньочеревним способом обмежену кількість наркотиків. Так, наприклад, пасажир з Колумбії сам звернувся до працівників правоохоронних органів Російської Федерації з проханням надати йому медичну допомогу. Після рентгену з'ясувалося, що у шлунку колумбійця лікарі виявили більше кілограма кокаїну [8].

З метою зменшення небезпечних для життя перевезень працівникам правоохоронних органів слід налагодити співпрацю не лише зі своїми іноземними колегами, а й активно співпрацювати з представниками медичної галузі та мас-медіа. Наприклад, організувати суспільний соціальний проект на телебаченні для інформування населення не лише про безпеку вживання наркотиків, а й про роботу правоохоронних органів з виявлення наркокур'єрів. Важливим є донести до населення той факт, що працівники правоохоронних органів всебічно вивчають механізми перевезень наркотиків, вдосконалюють методи боротьби з цим видом правопорушень. Так, існує перелік типових ознак наркокур'єра, на які повинен звертати увагу правоохоронець:

- **вік** – переважно особи чоловічої та жіночої статі від 18 до

40 років;

- **поведінка** – підвищена життєрадісність та дружелюбність або, навпаки, відлюдкуватість, знервованість, заляканість, відволікаючі маневри у вигляді демонстративного занепокоєння здоров'ям дитини чи вагітної жінки тощо;

- **фізичний стан** – хворобливість, напруженість у рухах, тримання за живіт, втрата свідомості, прийом знеболюючих лікарських препаратів, які знижують кислотність в організмі;

- **вербальне** (спілкування за допомогою мови і мовлення) та **невербальне** спілкування (мова жестів та почуттів). Добре обізнаний правоохоронець повинен помітити та почути нестандартну для типового пасажера мову, мовлення та жести.

Особливу увагу слід звертати на вживання у мовленні «вуличних» назв наркотичних засобів: **кокаїн** (тітка нора, м'ячик, іній, рафінад, коксик, чарлі, кока, пил, розсипуха, чума, нюхара, рай, чих, шпиг, сніг, веселуха), **первітин** (гвинт, крейда, лід, фен, рідкий порошок, амфа, снід, чорна красуня, будильник, шеф, синтетика, амфік, бовтанка, бодяга, болт, вариво, курка), **героїн** (білий, гарік, гера, герасим, повільний, перець, ейч, ліки), **марихуана** (травка, анаша, косяк, маша, марія іванівна, солома, план, дим, петрушка, дагга, джа, кріп, гашиш, гідропоніка, конопля), **ЛСД** (ейсід, люся, кислота, близнюки, промокашка, марка, супермен, кіт) тощо [9];

- **соціальний статус особи** – представники низькооплачуваних професій або безробітні; такі наркокур'єри часто переміщуються відповідним видом транспорту не самі, а, наприклад, у супроводі дітей. Вони зазвичай уникають виходити на великих залізничних станціях через високу щільність контролю правоохоронних органів і обирають для цього невеличкі станції недалеко від пункту призначення, щоб дістатись туди автотранспортом;

- **зовнішній вигляд особи** – не слід забувати про зовнішній вигляд кур'єра при спробі перевезти в собі наркотики. Візуальні ознаки можуть вказувати на одяг, який не відповідає порі року, непропорційні частини тіла, погане самопочуття людини, темні окуляри, рухливість загіпсованих кінцівок.

Людина, яка вживає наркотичні засоби **опіатної групи** (морфін, кодеїн, героїн, метадон), має такі ознаки: вигляд старше своїх років, масна шкіра та волосся, візуально помітна низька вага, уповільнені рухи, наявна сонливість, блідість обличчя, розширені або звужені зіниці, гіпотензія (знижений кров'яний тиск), брадикардія (уповільнений ритм серцебиття), важке дихання («ковтання» часто призводить до пригнічення діяльності дихального центру та смерті), гіперемія і набряк обличчя, гіперемія верхньої частини тулуба, свербіння шкіри обличчя, шиї, грудей, спини, рук. При вживанні наркотиків з амфітамінового ряду (перветин, ефедрин) чи кокаїну спостерігається передчасне старіння, обвислість шкіри, руйнування тканин носу, слухові та дотикові

галюцинації, сильне руйнування зубів, надмірна збудженість тощо.

Як один з ефективних методів запобігання контрабанди наркотичних засобів можна запропонувати організацію та проведення *аутріч-роботи*. Аутріч – метод соціальної роботи, спрямований на встановлення контактів та донесення інформації, консультацій, засобів профілактики до закритих соціальних груп у звичних для них місцях. Цільовою групою аутріч-роботи є споживачі наркотиків, які знаходяться у відкритому вуличному середовищі, не мають постійного заробітку та змушені вдаватися до небезпечних способів перевезення наркотиків (зокрема внутрішньочеревним шляхом). Основним принципом такої роботи є те, що бажання людини вживати наркотики та незаконно їх перевозити приймається як факт. Однак це не означає, що така позиція людини схвалюється та заохочується. Їх не примушують припинити їх діяльність, але мотивують до цього, їм пропонується професійна допомога.

Подібна робота була б досить ефективною серед учасників потенційної групи ризику (безробітних, бездомних, хворих на невиліковні хвороби, проблемних підлітків, людей із слабкою психікою тощо). Профілактичні заходи, що пропонуються, – це вплив на членів такої групи з метою викликати страх перед втратою здоров'я і життя, неминучістю покарання. Обов'язковою є дискредитація лідера, який прогнозовано буде керувати сумнівною операцією з перевезення наркотиків. Можна використовувати допомогу родичів, близьких людей, вихователів, психологів, адже вони по-своєму могли б вплинути на свідомість майбутнього злочинця, переконати відмовитися від необдуманого кроку. На другому етапі профілактики контрабанди наркотиків нетиповим шляхом представникам методу аутріч можна запропонувати співпрацю з правоохоронними органами, які б допомогли підірвати авторитет найактивніших членів злочинного угруповування, створити атмосферу недовіри між її членами, викликати сумніви у можливості успішної реалізації "справи".

Досить цікавими виявилися результати моніторингу останніх тенденцій у сфері незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, який здійснив Департамент боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил на систематичній основі. За результатами найбільш резонансних затримань значних партій наркотиків Департамент надає інформацію про нетипові способи та маршрути контрабанди, переміщення, приховування наркотиків з метою обробки та подальшого інформування митних органів України. Департамент наголошує, що останнім часом намітилася стійка тенденція до переміщення наркотиків з країн Латинської Америки та Африки у вантажах з кавою [2]. Так, у вересні 2010 р. в аеропорту Таллінна співробітники митної служби Естонії затримали 220 пакетів (1 кг кожен) з кавою. Вищезазначений вантаж прибув з Венесуели через Німеччину та був задекларований як "кава мелена".

У ході митного контролю з використанням експрес-тесту М.М.С.

та службового собаки вміст наркотиків у товарі встановити не вдалося. Позитивна реакція на кокаїн була зафіксована лише після повторного дослідження з використанням аналізатора "Rapid STAT" (це тестування слини для виявлення зловживання наркотиками, винайдене Американською біомедичною корпорацією, просте і швидке, а результати доступні вже через 10 хвилин після його проходження) [11]. Неозброєним оком неможливо визначити наявність домішок у каві. Адже, як встановлено в ході експертизи, кокаїн вагою 47,81 кг у рідкому стані був просочений у каву, а не домішаний у вигляді порошку.

Можна пригадати нещодавнє затримання 759 кг наркотичного засобу – смоли канабісу, яку було виявлено 21.10.10 на території Іллічівського морського торговельного порту під час поглибленого огляду контейнера із вантажем "плитка керамічна", який надійшов до України із Республіки Мозамбік. Затримані наркотики також перевезились у герметичній упаковці з-під кави.

На підставі вищевикладеного працівникам правоохоронних органів рекомендується звернути увагу на ввезення на територію України вантажів із кавою. За допомогою інноваційних методів та прийомів (експрес-тест М.М.С., аналізатор «Rapid STAT», тест-аналізатор «Rapid Drug Screen» (RDS) можна знайти контрабандні наркотики [10]; для перейняття досвіду такої роботи слід налагодити співпрацю з колегами з Управління по боротьбі з наркотиками (США), Федеральної служби Російської Федерації з контролю за обігом наркотиків, які б могли поділитися своїм досвідом [4].

Досить актуальною й досі залишається загроза використання поштових та експрес-відправлень з метою контрабанди наркотичних засобів. Особливо слід акцентувати увагу на пересилання товару з так званих «країн ризику» (Туреччини, Колумбії, країн Середньої та Центральної Азії). Дуже часто заявлений у митній декларації вантаж (графа «найменування вантажу») може не відповідати реальному вмісту пересилання. Трапляється, що «шкіра білого ведмеда» відправляється з Колумбії, Туреччини, Афганістану до України або «прянощі» – з Фінляндії. У цьому разі працівникам правоохоронних органів слід керуватися елементарною логікою, спостережливістю та здоровим глуздом.

Доцільно буде посилити контроль за сумнівними транспортними компаніями-перевізниками або за тими операторами, в яких були зареєстровані випадки перевезення контрабанди наркотичних засобів.

Так, Державна митна служба України (Департамент боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил) повідомляє, що помітною є тенденція до зросту контрабандних перевезень наркотиків через досить відомого оператора «TNT Express» [12]. Слід наголосити, що діяльність цієї компанії вже сертифікована за п'ятьма європейськими стандартами: система високої якості операцій, що виконуються, зв'язок із захистом навколишнього середовища, система оцінки професійного здоров'я та безпеки, соціальна відповідальність компанії тощо [11].

Отже, успішним вирішенням завдань запобігання контрабанді наркотичних засобів забезпечується стратегічна мета даного виду діяльності – боротьба зі злочинністю у митній сфері.

Запобігти контрабанді наркотичних засобів – це означає безпосередньо вплинути всіма дозволеними правоохоронним органам силами, засобами та методами на особу (осіб), яка має намір вчинити контрабанду або на причини й умови, що сприяють її вчиненню.

Висновки. Аналізуючи проблеми запобігання контрабанді наркотичних засобів, вважаємо за потрібне зазначити, що, незважаючи на постійне удосконалювання та поновлення методів боротьби з незаконними ввезеннями, залишається досить багато невирішених проблем, зокрема:

- превентивні заходи запобігання контрабандним перевезенням працюють неефективно;
- відсутні масштабні соціальні програми, які б мали на меті боротьбу виключно з наркоманією, контрабандою наркотиків та іншими людськими вадами та незаконними діями;
- митні органи й досі не мають права займатися оперативно-розшуковою діяльністю;
- на неналежному рівні організована взаємодія митних органів з іншими державними та правоохоронними органами, що призводить до розрізненості дій органів, які ведуть боротьбу з контрабандою та незаконним обігом наркотиків;
- технічне забезпечення митниць вже давно застаріло і потребує не ремонту, а повного оновлення та модернізації.

Зрозуміло, що на вирішення вищезазначених проблем потрібні кошти, але, здається, краще фінансувати такі державні проекти вчасно, бо боротьба з контрабандою набирає обертів і вимагає до себе все більшої уваги.

Бібліографічні посилання

1. *Гриненко І.М.* Наркобізнес та національна безпека. – К., 2004.
2. Про нетипові способи контрабанди наркотиків: Лист № 20/0846-ЕП від 15.02.2011 / Державна митна служба України (Департамент боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил).
3. Конституція України: Із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р. № 2222-IV. – К., 2006
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 7-е вид., переробл. та доп. – К., 2010.
5. *Смирнова І.В.* Досвід Адміністрації США з питань боротьби з незаконним обігом наркотиків (DEA) // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2005. – № 12.
6. *Стригун Д.Ю.* Методика виявлення контрабандного перевезення наркотичних засобів, що здійснюється особами з приховуванням їх всередині свого тіла // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 340-345
7. *Чувирін Д.Е.* Протидія незаконному переміщенню наркотичних засобів через державний кордон України вимагає нових підходів // Науково-практичний журнал. – 2008. – № 18.
8. <http://www.kpu.ua>.
9. Первітин і метамфетаміни [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.netnarkotik.ru/ua_pervitin.

10. Саратовские таможенники нашли в иномарке более 4,5 кг героина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tks.ru/crime/2011/05/19/06>.

11. <http://www.nau.kie.ua>.

12. Rapid Tox [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.americanbiomedica.com>.

13. <http://www.tnt.com.express.ru>.

14. Россия за жизнь: о проблеме наркомании в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://antinarko.com>.

Надійшла до редакції 11.10.2011

О.В. Ларіна

здобувач

(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.3/7

ОБЪЕКТ ТА ПРЕДМЕТ ГРАБЕЖУ ЗА СТ. 186 КК УКРАЇНИ

Розглянуто основні питання визначення об'єкта та предмета грабежу як злочину, передбаченого ст. 186 КК України.

Ключові слова: об'єкт, предмет, майно, грабіж, викрадення.

Рассматриваются основные вопросы определения объекта и предмета преступления, предусмотренного ст. 186 УК Украины.

Ключевые слова: объект, предмет, имущество, грабеж, похищение.

It has been considered the main issues of determining the object and subject of the crime staculated by article 186 of the T. Code of Ukraine.

Keywords: object, subject, property, robbery, theft.

Постановка проблеми. Визначення об'єкта злочину є відправною точкою для з'ясування сутності будь-якого злочинного посягання, в тому числі грабежу. Проте в науці кримінального права об'єкт та предмет злочину є найбільш дискусійними питаннями. Правильне визначення об'єкта та предмета грабежу сприяє не тільки кваліфікації злочинів проти власності, а також і протидії цьому злочинному явищу.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дискусійному питанню щодо сутності об'єкта та предмета злочину присвячували праці такі науковці: Б.С. Нікіфоров, Н.І. Загородніков, В.Я. Тацій, Н.В. Дурманов, В.К. Глістін, С.Б. Гавриш, А.Л. Дудников, В.П. Ємельянов, В.Е. Коновалова, В.М. Куц, Г.А. Матусовський та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення питання про об'єкт грабежу базується на визначенні поняття об'єкта злочину. На теперішній час у науці кримінального права не завершено диску-